

JĀNIS RIHARDS PAVILONS

SVĒTKI

Tas bija tik sen, bet tos Ziemassvētkus nevar aizmirst vēl šodien. Toreiz bija jaunība, un tad viss šķita skaists. Arī abas stirniņas - buciņš un kaziņa - īsts krāšņums mūsmājās. Senā mežsarga māja atradās meža vidū. Abas stirniņas katru dienu nāca dzert pienu un ēst pašceptu rudzu maizi, taču savas dienas viņas pavadīja mežā. No mājas suņiem tās nebaidījās, tikai no svešiem ļaudīm. Ja kāds nāca sētā pa vienu pusi, tad stirniņas pa otru bija jau mežā.

Tajos laikos svinēja tikai Jauno gadu, Ziemassvētkus svinēt nedrīkstēja. Tad nu abi ar brāli rīkojāmies šādi: Ziemassvētkus svinējām pie manis – mežā, bet Jauno gadu pie brāļa – apdzīvotā vietā. Tā mūsu sešiem bērniem sanāca dubulti svētki. Toreiz iegadījās īsti Ziemassvētki, ar sniegu, nelielu salu un viesu pilnu māju. Smaržoja pīrāgi un cepeši. Vienā istabā novietojām garu galdu, kur mieloties, otrā stāvēja izpušķotā egle. Kad bijām paēduši un padzēruši (protams, bez alkohola, jo to nelietojam arī šodien), tad pārvietojāmies pie eglītes. Plašajā istabā bija ērti iekārtoties. Akordeona pavadījumā dziedājām skaistās Ziemassvētku dziesmas. Zem eglītes stāvēja dāvanu paciņas gan mazajiem, gan lielajiem. Lai tās saņemtu, katram ar kaut ko bija jāuzstājas. Pieaugušie izlīdzējās ar tautas dziesmām, visiem piebalsojot.. Mazajiem – katram savs dzejolis, kurš tika skaitīts ar lielu nopietnību. Piecgadīgā “Pupiņa”, nostājusies pie eglītes, gatavojās teikt savu sakāmo, kad atvērās priekšnama durvis un reizē ar pirmajām dzejas rindām – knikt, knikt, knikt – iesoļoja abas stirniņas. Meitene skaita savu dzejoli, visapkārt aizturēts klusums, tikai stirniņas – knikt, knikt – ar saviem naziņiem, tuvojas tam neredzētajam, mirdzošajam brīnumam. Mirdz svecītes, mirdz tik daudz acu pāru, mirdz pat melnie, mitrie stirnu purniņi. Kaziņa tuvojas mazajai meitenei gaidot glāstus, bet tā ir pati uzmanība pret savu garo dzejoli. Āzītis ar savu purniņu grib pārbaudīt, kas tie par spožajiem mirdzumiem eglītē. Tas ir karsts – jānošķaudās, bet spožums ir nodzisis. Beidzies arī dzejolītis un seko aplausi. Tas gan stirniņām šķiet kas nepieņemams. Tās trauksmaini izplēš baltos astes “spoguļus”. Steidzīgi izlaidām stirnas mežā, bet paši laimīgi smaidījām par

5

skaisto svētku pārsteigumu. Kad vēlā naktī šķīrāmieš, kaimiņš pateicās par jaukākajiem Ziemassvētkiem viņa mūžā: "Tāds prieks un bez nevienas šņabja glāzes! Ja nebūtu pats to piedzīvojis, neticētu!"

Skaisti svētki ir arī Jāņi, par vieniem gribu pastāstīt.

Laiks jauks. Galds ar visādiem gardumiem un Jāņu zālēm izpušķots, novietots sētsvidū. Visi šajā mežvidū pulcējas jau laicīgi. Mežā vienmēr skaisti, kur nu vēl šajā svētku reizē. No šosejas jānāk četri kilometri līdz parādās vecā mežsargmāja. Dzīvžogs ievada sētsvidū, kur zālāja malā zied dažādas puķes. Aiz pagalma plaša pļava ar Dziesmu ozolu pašā vidū. To iestādīja manas meitas kordziedātāji – "Sienāzīši" no Jelgavas. Pa labi mežmalā plaša pirts. Pļavas otrā pusē upīte un atkal mežs. Pirmie ieradās viesi no Rīgas, tad, kā jau tālākie, jelgavnieki. Apsveikumi un Jāņu dziesmas nebeidzās, jo nāca līgotāji - pulciņš pēc pulciņa. Pavisam skaļi līgojām, kad atbrauca "Juventus" koris Daumanta Gaiļa vadībā (meita toreiz mācījās konservatorijā).

Kad koris nostājās pirts nojumē un dziedāja "Jāņu dziesmu viju", tad skanēja brīnišķīgi. Balsis tepat vien maldījās no vienas mežmalas uz otru. Pirts priekšā novietoti gari galdi ar soliem gar malām. Uz galda pīrāgi, siers, kvass un bērzu sulas. Viesu sanāca vairāk kā simtu divdesmit, bet jautrība bija par visiem diviem simtiem. Kad satumsa, aizdedzinājām Jāņuguni - vispirms uz zemes. Tad tika izraudzīta meitene un puisis, kuriem kailiem virvē iesietais bluķis jāapvelk ap laukiem, lai beigās to sadedzinātu kopā ar visu ļauno. Kailie jaunieši, nomaskējušies ar ziediem un vijām, skriešus pazuda tumsā. Atkal reize dziesmām. Korim to nekad nepietrūka. Vecais Gailis bija sajūsmā, ka arī mēs pārējie piebalsojām korim cik spējām. Pēc bluķa sadedzināšanas pienāca laiks meklēt papardes ziedu. Viesi sakārtojās rindā gājienam pa mežu. Akordeona pavadījumā tautas dziesmas skanēja pāri visam. Pēkšņi tumsā iemirdzas "papardes zieds". Uz to skrien visi, lai pirmie noplūktu. Nav vēl tikuši līdz ziedam, kad tas jau nodzisis. Tā tas atkārtojās vairākas reizes, bet bez panākumiem, jo mūsu bērni vienmēr aizbēga no ķērājiem. Nonācām pie upītes, pār kuru pārlikta šaura laipa. Te jātiek pāri sausām kājām, tā pierādot, ka neesi grēkojis. Ceļš garš un grūts, visi nobridušies slapji pa rasu. Priekšā savāda gaisma – tur meža biežumā ziedēja "paparde". Sanāca visi ap mirdzošo ziedu un klusējot baudīja šo neaizmirstamo mirkli. Atmirdz tikai apkārtējo eglīšu zaļās skujas. Virs tām kaut kur gaisā

kā kolonnas izgaist resno priežu zeltainie stumbri. Visapkārt mežs. Pāri visam blāv Piena ceļš. Visapkārt mirdz daudzo acu pāri, nolūkojoties šajā dabas krāšņumā. Kas gan var būt skaistāks par mežu!

SVĒTKI PIE ŪDENIEM

Gribu pieminēt svētkus uz Gaujas. Braucām ar piepūšamajiem plostiem no Sietiņieža līdz Līgatnei. Karstais, saulainais jūlija mēnesis. Siens nopļauts un sagubots, lai žūst. Gotiņas izdalītas pa kaimiņiem. Mājās tantiņa pieskata sunīti, kakīti un vistas. Pašiem vesela nedēļa brīva laika. Īstā svētku sajūta pēc labi padarīta darba. Netrūka ne dziesmu, ne jautrības. Bija jau zināmas neērtības naktī teltīs, bet to visu atsvēra mazo bērnu neviltotais prieks. Prieks par plunčāšanos ūdenī. Par ziediem un spārēm. Par krellēm no ūdensrozēm. Par sienāžu dziesmu un to krāšņo lidojumu. Par glodenīti un ķirzaku. Par pāri upei peldošo lapsu. Par mežacūku pēdām upes sērē. Par pīlīti ar veselu pīlēnu baru, kuri visi pazūd zem ūdens, kad esam pietiekoši tuvu. Par gliemežvāciņiem un krāsainajiem akmentiņiem. Par dzirkstošiem kristāliem katras smilgas galā. Par gardajām zemenēm un mellenēm. Tam visam pāri sajūsma pie vakara ugunskura. Kur gan pilsētas bērni to visu būtu redzējuši? Dūmi biezi un kupli kā putukrējums kāpj pret tumšajām debesīm. Liekas, ka pa tiem varētu uzkāpt līdz koku galotnēm. Kad ugunskurs iekurējies, - kā mainās liesma! Te augstāk, te zemāk, te pavisam augstu kopā ar veselu dzirksteļu spietu. Mazie bērni kā irbītes satupuši visapkārt, lūkojas šajā krāšņumā, skatu neatraudami. Kad palikušas tikai ogles, arī tās nepārtraukti maina savas perlamutra krāsa. Tie patiešām bija svētki arī mums, lielajiem, šajā bērnu priekā, noraugoties. Tam visam par godu, beidzot braucienu, svinīgās ierindas priekšā pēc kapteiņa pavēles visi "jungas" tika paaugstināti par jaunākiem "matrožiem".

Pa šo laiku daudzi jaunākie "matroži" pārtapuši par kapteiņiem, bet ticu, ka šis pirmais kuģojums palicis visu atmiņās kā skaisti svētki. Par to pārliecinājos pēc daudziem gadiem Rīgā satiekoties ar meiteni, bijušo "jungu". To visu vēlreiz dzīvi atcerējāties. Šodien viņai pašai jau meita. Atliek vien novēlēt, lai tāpat kā toreiz, viņa tagad savāc ieinteresētu bērnu bariņu un atkārtu tādus svētkus.

NENOTIKUŠIE SVĒTKI

Arī tas bija toreiz, kad 18.novembri pat pieminēt nedrīkstēja. Ideja bija vienkārša – jāsvin rudens svētki. Kad paliek vēss, kad nobirst lapu koki, mežs kļūst klusāks. Kad ir tumša, tumša nakts.

Mirdz tikai zvaigznes, vējš pavisam pierimis. Tad, sēžot pirts lievenī, jāklausa varenās koku Bēthovena ērģeles. Tumsa padziļina dramatiskos akordus... No tumsas laužas ārā smeldzīgas ilgas... Ir veļu laiks, bet tieši mūsu senči kūda mūs nepadoties, bet tiekties pēc brīvības. Ņemot vērā, ka esam meža vidū un starp savējiem, varam atļauties noklausīties mūsu "Dievs, svētī Latviju". Es nezinu nevienu tik skaistu himnu kā mūsējo. Mēs nesludinām savu pārākumu pār citiem, mēs nelepjamies ar sevi citu priekšā, mēs neslavinām savus korāļus, mēs lūdzam Dievu tikai par to, lai viņš svētītu mūsu pašu ziedošās meitas un dziedošos dēlus. Mēs lūdzam Dievu, lai atļauj mums dzīvot šajā skaistākajā zemes stūrītī uz visas planētas. Toreiz tas viss palika tikai iecerē. Nebija tik jaudīgu atskaņotāju, ko nolikt meža biežoknī. Repertuāra sagāde arī radīja grūtības. Ievadīju sarunas ar muzikologiem, bet laikam nobaidījās no manām idejām. Ceru, ka šādus svētkus vēl noorganizēsim, jo šodien tos neviens vairs nevar aizliegt.

Ar ko gan svētki atšķiras no pārējām dienām? Katru dienu svētki ir jaunlaulātajiem. Neviens netraucē būt kopā ar savu mīļoto cilvēku. Tas ir krāšņākais laiks cilvēka mūžā. Tas ir cilvēka ziedēšanas laiks, un, kas gan dabā ir krāšņāks par ziedēšanu? Žēl, ka nekad ziedēšanas laiks nepienāks tiem jauniešiem, kuri bez laika ir plēsuši vaļā vēl neplaukušu pumpuru. Tie nekad tā arī neuzzinās, kā ir tad, kad nav vairs divi, bet ir tikai viens bezgalīgs siltums, viens bezgalīgs gaišums. Pasaule ir pazudusi, un nav nekā cita, kā viens vienīgs prieks.

Ir jau arī priecīgāki svētki. Par vieniem tādiem gribu pastāstīt. Pilna mašīna ar cilvēkiem aizbraucām uz koncertu Alūksnes ezera salā. Silts un rāms vakars. Visapkārt mierīgs ūdens klajs. Pār galvu krāsainas vakara debesis. Vēl kavējas gaišie toņi, no citronu dzeltenā, oranžā līdz spilgti sarkanajam tālajās mākoņu maliņās. Gan gaišāk, gan tumšāk violetais kļūst arvien zilāks jo augstāk paceļas acis. Visapkārt atraisītas sejas. Sastrādātajās rokās ziedi māksliniekiem. Šovakar spēlē eiropslavens orķestris ar mūsu flautista piedalīšanos. Mocarts. Gan orķestris, gan diriģents ir viens vesels, bet debesīs lido bezdelīgas. Tās dejo šajās skaistajās

melodijās... Klusējot braucam mājās. Ļaudis pateicās man par skaisto koncertu. Ne jau man šī pateicība pienācās. Tas viss pateicoties skaistajai mūzai, skaistajai vakarblāzmai un bezdelīgām debesīs.

Un kur tad teātra izrādes! Viens seko līdzī Valmieras teātra programmai, otrs saskaņo braukt gribētājus un atkal ir pilna mašīna svētku prieka.

Atbrauc sen neredzēti ciemiņi. "Cik daudz jūs te esiet paspējuši izdarīt!" Ir novērtēts smagais, nogurdinošais darbs ikdienā. Atkal mazs svētku prieciņš.

Agrā rītā uz trepēm, kas pie jumta pieslietas, cieši kopā saspiedušie, tup divi pūčuļēni. Viņi nezina, ka cilvēks var ko ļaunu nodarīt, tādēļ skatās manī ar savām lielajām dzintarainajām acīm tik uzticīgi, ka mani pārņem silts prieks. Un atkal svētki visai dienai.

Visa upmala skan lakstīgalu treļļos. Eju gan lēni, gan klusi, bet, tikko kā tuvojos dziedātājai, tā apklust. Palieku nekustīgi stāvot. Jāļauj odiem kost, jo nedrīkst pakustēties. Tas vainagojas panākumiem. Pavisam tuvu uz zariņa uzmeties mazs, pelēks, necils putniņš, bet kas par skaļu balsi! Dziedot dziļās rīkles skaņas, spalvas uz kakla izplešas un trīc. Paskatās uz mani savām melnajām acu podziņām un dzied neapstādamās. Pārlidojusi uz blakus zariņu, lakstīgala dzied neapstādamās, priecādamās par pavasara krāšņumu visapkārt. Atkal liels prieks par svētku koncertu.

Vakarā suņi palaisti no ķēdēm un skraida pa pagalmu. No rožu krūma izlien divi ezīši un nāk pie savas bļodiņas pienu dzert. Pieceļos no sola un eju ieliet pienu. Ezīši nekautrēdamies piestāj katrs savā bļodiņas malā un mīlojas. Atnāk arī suņi. Ežus viņi netraucē, jo visi ir vienas mājas iemītnieki. Viņi zina, ka tie visu pienu nepieveiks un paliks arī pašiem garduma diezgan. Guļu un domāju,- cik dzīvnieki var būt satīcīgi. Kādēļ cilvēki tā neprot? Liekas, tiem pilna mute ļaunu vārdu – kā ver vaļā, tā sprūk kāds laukā. Kādēļ jākautrējas otram pateikt ko laipnu, pat mīļu? Tas taču neko nemaksā, bet visa diena ir gaiša un saulaina gan vienam, gan otram. Abiem šodien svētki.

Pirms Ziemassvētkiem, kopā ar mazbērniem, braucam uz mežu cirst eglītes. Tās vedīsim draugiem Smiltēnē. Ar katru gadu eglītes jāsgatavo vairāk, jo draugi no jauna rodas klāt. Izvadājam pa mājām un prieks visiem. Svētki ievadīti jau laikus.

Pagasta kapsētā svētki. Tautas daudz, jo tiek atklāta piemiņas plāksne gan izvestajiem, gan nomocītajiem, gan karā

8

kritušajiem pagasta iedzīvotājiem. Stāv skautu godasardze, stāv zemessardze. Skan saviļņojošas runas. Orķestris spēlē valsts himnu. Zemessardzes puisi mīņājas, skauti sabakstās, slauka degunus un sačukstas, bet skan taču himna. Cik tur nu pietrūka, lai būtu svētki. Tik daudz vēl darāmā jaunatnes audzināšanā!

Agrs rīts. Vēl migla ielejās. Zirgs jāved ganībās. Ejam pa rasoto zāli, kur skaidri redzams, kas te uz rīta pusi staigājis. Tur lapsas taisnā, šaurā taciņa, tur stirnas gājušas - mamma ar savām divām atvasītēm. Bet, kas tie divi tur laukmalē? Aizslēpjos aiz zirga un, lēnām ejot, pamazām tuvojos. Pienākot tuvāk, pazīstu, - tās taču dzērves, kuras deju savu kāzu deju. Esmu pavisam tuvu un varu netraucēti noskatīties šajā baletā. Paceļ spārnus, atliec kaklus, kājas gan augstu cilājot, gan pietupstoties izdara pagriezienus. Tas viss notiek tik sinhroni. Katra kustība izdarīta reizē, nenokavējot nevienu pozu. Ja viena griežas pa kreisi, tad otra pa labi. Esmu tik tuvu, ka redzu katru spalviņu noplīvojam. Viss notiek austošas dienas gaismā un vienīgā mūzika ir cīruļu dziesmas ar atsevišķiem dzērvju sajūsmas saucieniem. Tie ir baleta svētki uz brīnišķīgas dabas skatuves – manas mazās, mīļās, skaistās Dzimtenes ārēm.

Svētki svētku galā.